

Nastroje społeczne we wrześniu

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku na rok 2023

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

SPIS TREŚCI

Rozwój ogólnej sytuacji w kraju	1
Oceny	1
Przewidywania	3
Sytuacja polityczna	4
Oceny	4
Przewidywania	6
Sytuacja gospodarcza	7
Oceny	7
Przewidywania	9
Sytuacja własna badanych i materialne warunki życia	10
Oceny	10
Przewidywania	12

Po odnotowanej w drugiej połowie sierpnia poprawie nastrojów społecznych, we wrześniu¹ część wskaźników uległa niewielkiemu pogorszeniu. Wzrosło nieco przekonanie, że sytuacja w kraju zmierza w złym kierunku, nieznacznie pogorszyły się oceny sytuacji gospodarczej, a także przewidywania dotyczące sytuacji politycznej oraz gospodarczej w ciągu najbliższego roku.

ROZWÓJ OGÓLNEJ SYTUACJI W KRAJU

Oceny

Po wyraźnej poprawie ocen ogólnej sytuacji w kraju zarejestrowanej w drugiej połowie sierpnia, we wrześniu w niewielkim stopniu przybyło niezadowolonych z kierunku zmian dokonujących się w kraju (o 3 punkty procentowe, do 51%), zaś odsetek zadowolonych praktycznie nie zmienił się (35%). Co siódmy ankietowany nie ma sprecyzowanego zdania na ten temat (14%).

TABELA 1

Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym czy też w złym kierunku?	Wskazania respondentów według terminów badań													
	2022					2023								
	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
	w procentach													
W dobrym	23	20	19	23	21	27	29	30	28	27	27	28	34	35
W złym	63	66	68	63	66	59	55	54	56	58	57	55	48	51
Trudno powiedzieć	14	14	13	14	13	14	16	16	16	15	15	17	18	14

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (401) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

– wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),

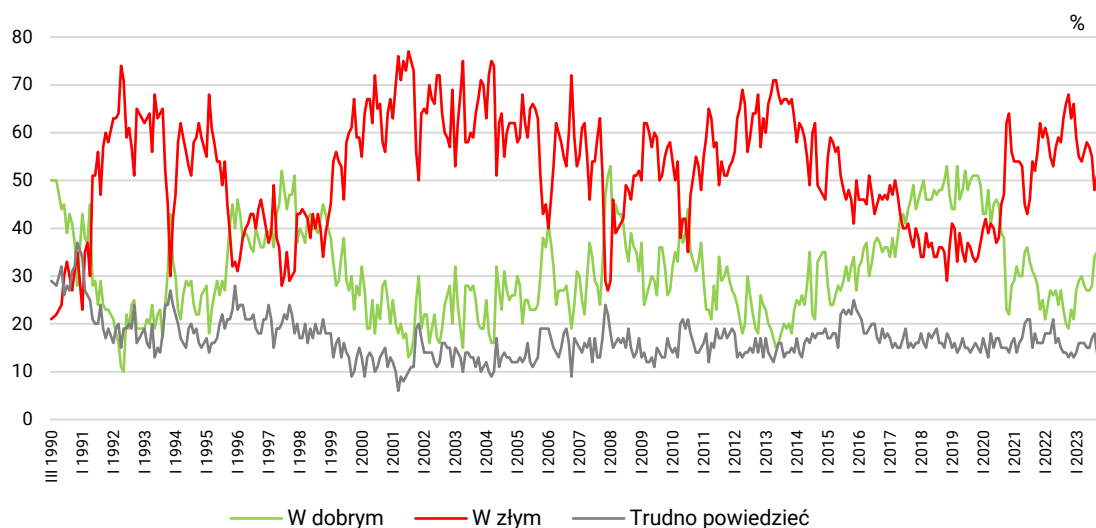
– wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiednim od CBOS,

– samodzielne wypełnienie ankiety internetowej (CAWI), do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiednim od CBOS.

We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 4 do 14 września 2023 roku na próbie liczącej 1073 osoby (w tym: 62,7% metodą CAPI, 23,4% – CATI i 13,9% – CAWI).

CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcję wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych.

RYS. 1. Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym czy też w złym kierunku?

Zadowolenie z kierunku zmian w kraju częściej wyrażają starsi ankietowani (58% badanych powyżej 64 roku życia wobec 20% wśród osób w wieku 18–24 lata), mieszkający na wsi (41% mieszkańców wsi wobec 30% mieszkańców dużych i największych miast), gorzej wykształceni (55% z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym wobec 22% z wykształceniem wyższym), o niższych dochodach *per capita* (46% uzyskujących miesięcznie dochody poniżej 2000 zł na członka rodziny wobec 27% o najwyższych dochodach) oraz dobrze oceniający warunki materialne swoich gospodarstw domowych (41% wobec 23% wśród oceniających je jako złe). W grupach społeczno-zawodowych ponadprzeciętnie często są to emeryci (56%), a w dalszej kolejności – rolnicy (50%) i renciści (50%). Natomiast stosunkowo najrzadziej zadowolenie z kierunku zmian dokonujących się w kraju deklarują uczniowie i studenci (10%) oraz przedstawiciele kadry kierowniczej i specjaliści z wyższym wykształceniem (19%).

Postrzeganie ogólnej sytuacji w Polsce zależne jest od orientacji światopoglądowej i preferencji politycznych badanych. Kierunek zmian dokonujących się w Polsce lepiej oceniają osoby częściej praktykujące religijnie (70% zadowolonych wśród praktykujących kilka razy w tygodniu wobec 18% w grupie w ogóle niepraktykujących), a biorąc pod uwagę poglądy polityczne – utożsamiający się z prawicą (63% wobec 9% identyfikujących się z lewicą), zaś w potencjalnych elektoratach partyjnych – zamierzający głosować na Prawo i Sprawiedliwość (83%). Wśród zwolenników ugrupowań opozycyjnych dominuje niezadowolenie z ogólnej sytuacji w kraju. Opinie osób o niesprecyzowanych preferencjach partyjnych oraz niezamierzających głosować są nieco bardziej podzielone, lecz również wśród nich przeważają głosy niezadowolenia (zob. tabelę 2 i tabelę aneksową 1).

TABELA 2

Na kandydata którego komitetu wyborczego zamierza Pan(i) głosować w wyborach do Sejmu?	Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym czy też w złym kierunku?		
	W dobrym	W złym	Trudno powiedzieć
	w procentach		
KW Prawo i Sprawiedliwość	83	10	7
KKW Trzecia Droga PSL-PL2050 Szymona Hołowni	17	67	16
KW Konfederacja Wolność i Niepodległość	7	80	13
KW Nowa Lewica	5	85	10
KKW Koalicja Obywatelska PO .N IPL Zieloni	5	91	4
Niezdecydowani, na kogo głosować	19	58	23
Niezamierzający głosować	28	48	24

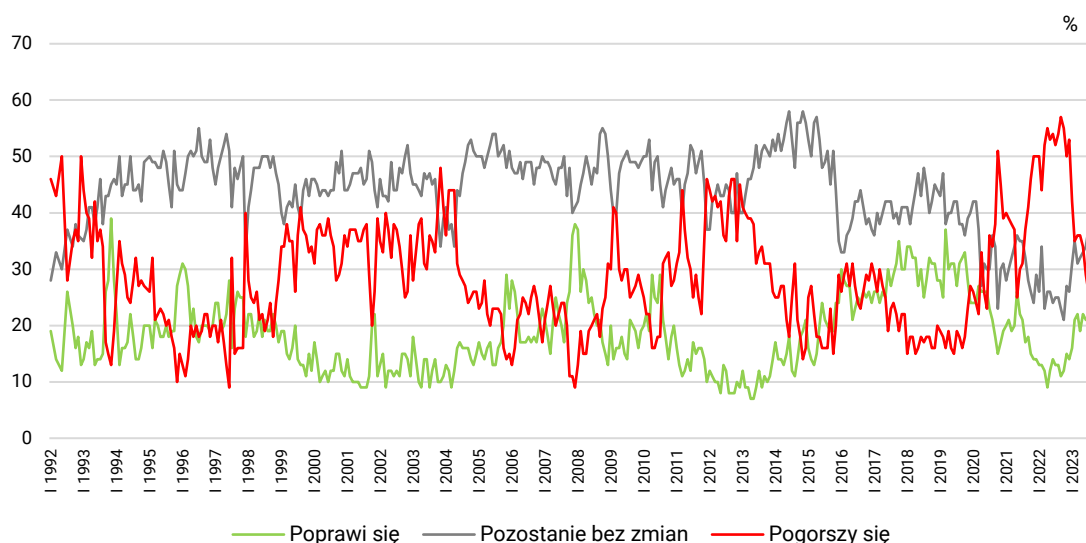
Przewidywania

Po rejestrowanym w ostatnich miesiącach spadku pesymizmu, we wrześniu minimalnie przybyło obawiających się pogorszenia sytuacji w kraju w ciągu najbliższego roku (o 2 punkty procentowe, do 26%), natomiast udział oczekujących poprawy w zasadzie nie uległ zmianie (25%). Nadal najliczniejsza grupa badanych uważa, że sytuacja w kraju w ciągu najbliższego roku nie zmieni się (33%). Co szósty pytany nie ma zdania na ten temat (16%).

TABELA 3

Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku sytuacja w Polsce poprawi się, pogorszy czy też się nie zmieni?	Wskazania respondentów według terminów badań													
	2022					2023								
	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
w procentach														
Poprawi się	13	11	12	15	14	16	21	22	19	22	21	21	24	25
Nie zmieni się	25	23	21	27	26	31	35	31	32	33	34	37	32	33
Pogorszy się	54	57	55	50	53	42	35	36	36	34	29	26	24	26
Trudno powiedzieć	8	9	11	8	7	11	9	11	13	11	15	16	20	16

RYS. 2. Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku sytuacja w Polsce poprawi się, pogorszy czy też się nie zmieni?

Pominięto odpowiedzi „Trudno powiedzieć”

SYTUACJA POLITYCZNA

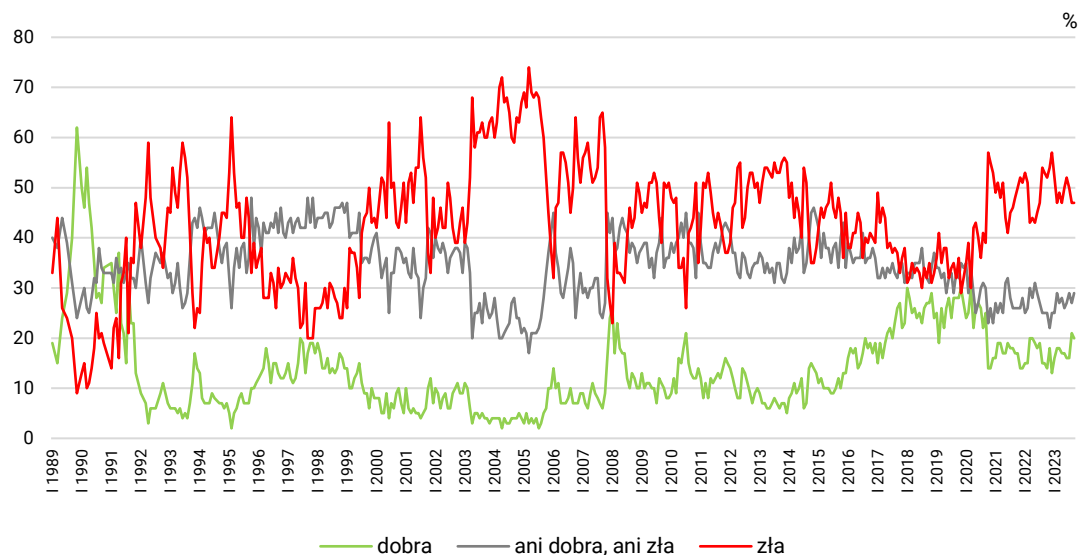
Oceny

W stosunku do drugiej połowy sierpnia oceny sytuacji politycznej w Polsce praktycznie nie zmieniły się. Nadal blisko połowa badanych jest z niej niezadowolona (47%), co piąty postrzega ją dobrze (20%), a 29% – przeciętnie. Bardzo niewielu ankietowanych nie ma zdania w tej sprawie (4%).

TABELA 4

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację polityczną w Polsce? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań													
	2022					2023								
	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
	w procentach													
dobra	15	15	14	18	13	16	18	18	17	17	16	16	21	20
ani dobra, ani zła	25	25	25	22	25	25	29	27	28	26	27	29	27	29
zła	54	53	52	54	57	52	47	49	47	50	52	50	47	47
Trudno powiedzieć	7	7	8	6	5	7	6	6	7	6	5	5	6	4

RYS. 3. Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację polityczną w Polsce?
Czy jest ona:

Pominięto odpowiedzi „Trudno powiedzieć”

Podobnie jak w przypadku ocen ogólnej sytuacji w kraju sytuację polityczną lepiej postrzegają starsi badani, mający co najmniej 55 lat (33%–35% w zależności od kategorii), mieszkańcy wsi (23%), respondenci gorzej wykształceni (31% z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym oraz 30% z zasadniczym zawodowym), o niższych dochodach przypadających na jedną osobę w gospodarstwie domowym (28% wśród respondentów o dochodach *per capita* do 1499 zł), a także zadowoleni z warunków materialnych swoich gospodarstw domowych (25%). W grupach społeczno-zawodowych ponadprzeciętnie często są to emeryci (33%), rolnicy (30%) oraz renciści (26%). Bardziej zadowolone z sytuacji politycznej są osoby częściej praktykujące religijnie (52% wśród praktykujących kilka razy w tygodniu), identyfikujące się z prawicą (40%), a w potencjalnych elektoratach partyjnych – zamierzający głosować na Prawo i Sprawiedliwość. Zwolennicy ugrupowań opozycyjnych, osoby o niesprecyzowanych preferencjach partyjnych oraz niezamierzające głosować na ogół wyrażają niezadowolenie z obecnej sytuacji politycznej w Polsce (zob. tabelę 5 i tabelę aneksową 3).

TABELA 5

Na kandydata którego komitetu wyborczego zamierza Pan(i) głosować w wyborach do Sejmu?	Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację polityczną w Polsce? Czy jest ona:			
	dobra	ani dobra, ani zła	zła	Trudno powiedzieć
	w procentach			
KW Prawo i Sprawiedliwość	57	30	10	4
KW Konfederacja Wolność i Niepodległość	3	25	73	0
KKW Trzecia Droga PSL-PL2050 Szymona Hołowni	3	12	83	2
KKW Koalicja Obywatelska PO .N IPL Zieloni	2	11	84	3
KW Nowa Lewica	2	18	80	0
Niezdecydowani, na kogo głosować	7	34	50	8
Niezamierzający głosować	8	31	53	8

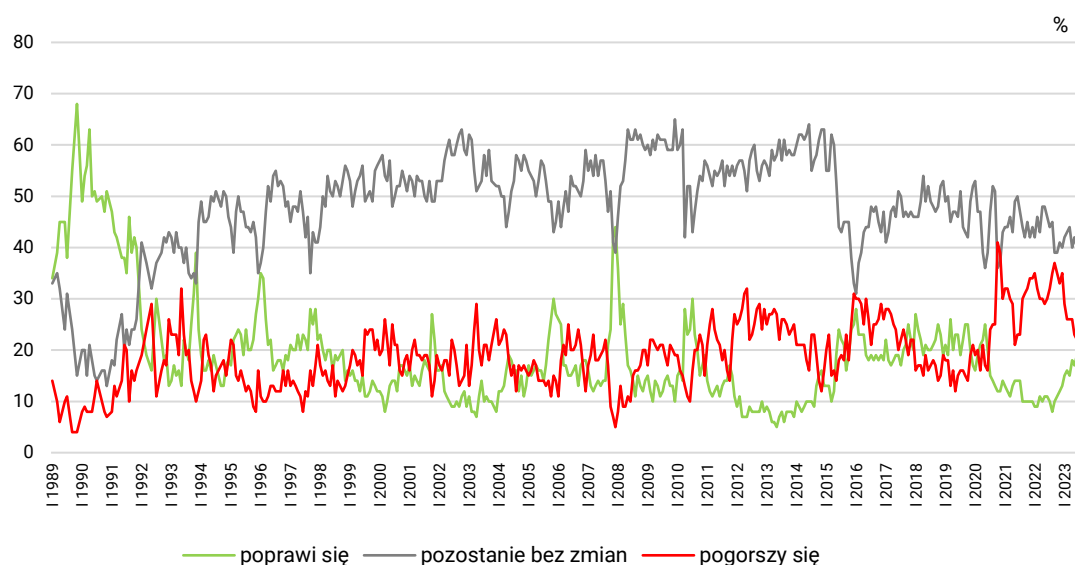
Przewidywania

Po odnotowywanym w ostatnich miesiącach spadku pesymizmu, we wrześniu przybyło przewidujących pogorszenie sytuacji politycznej (o 4 punkty procentowe, do 20%), zaś odsetki liczących na poprawę i nieprognozujących zmian w tym obszarze w zasadzie nie zmieniły się (odpowiednio: 20% i 40%). Co piąty ankietowany (20%) nie ma wyrobionej opinii na ten temat.

TABELA 6

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja polityczna w Polsce:	Wskazania respondentów według terminów badań													
	2022					2023								
	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
	w procentach													
– poprawi się	8	10	11	12	13	15	16	15	18	17	19	19	19	20
– nie zmieni się	45	39	39	41	40	42	43	44	40	42	40	43	39	40
– pogorszy się	35	37	35	33	35	29	26	26	26	23	22	19	16	20
Trudno powiedzieć	11	14	16	14	12	14	15	15	16	18	18	19	25	20

RYS. 4. Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja polityczna w Polsce:

Pominięto odpowiedzi „Trudno powiedzieć”

SYTUACJA GOSPODARCZA

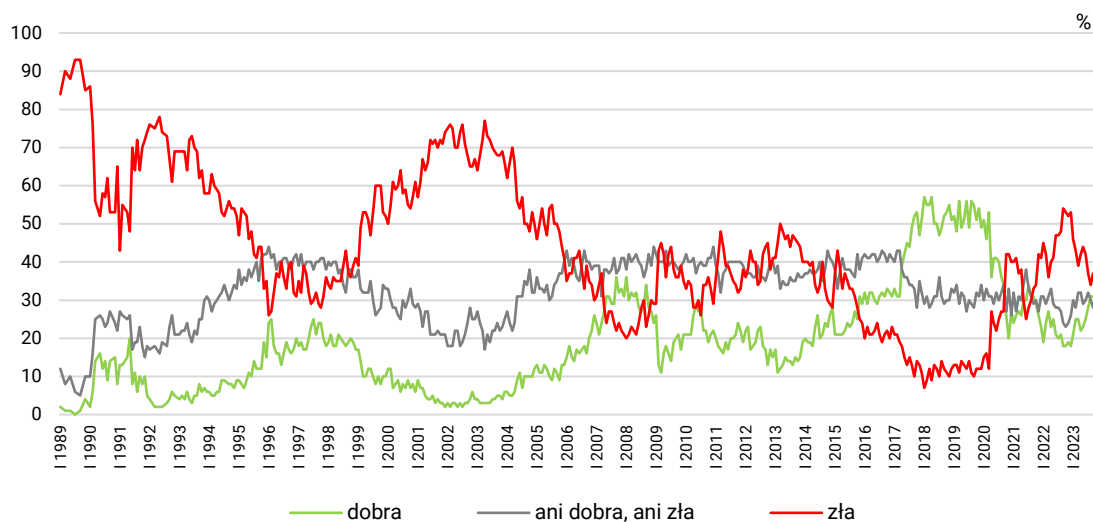
Oceny

Po rejestrowanej od czerwca poprawie, we wrześniu postrzeganie sytuacji gospodarczej w niewielkim stopniu pogorszyło się. Zwiększył się odsetek badanych oceniających ją negatywnie (z 34% do 37%), zmniejszył – postrzegających ją przeciętnie (o 2 punkty procentowe, do 28%), a udział zadowolonych z kondycji gospodarki nie zmienił się (31%). Jedynie 4% ankietowanych nie ma wyrobionej opinii na ten temat.

TABELA 7

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację gospodarczą w Polsce? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań													
	2022					2023								
	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
	w procentach													
dobra	21	18	18	19	18	21	25	25	22	23	25	28	31	31
ani dobra, ani zła	27	24	23	24	26	30	28	32	32	29	30	32	30	28
zła	48	54	53	52	53	46	43	39	42	44	42	37	34	37
Trudno powiedzieć	4	4	5	5	3	4	4	4	5	4	3	4	5	4

RYS. 5. Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację gospodarczą w Polsce?
Czy jest ona:

Pominięto odpowiedzi „Trudno powiedzieć”

Częściej niż inni zadowolenie z kondycji gospodarki wyrażają starsi badani (49% w wieku 65 lat i więcej), gorzej wykształceni (40% z wykształceniem co najwyżej zasadniczym zawodowym), o dochodach *per capita* do 3999 zł (35%–40% w zależności od kategorii), a także zadowoleni z warunków materialnych swoich gospodarstw domowych (39%). Inaczej niż w przypadku dotychczas analizowanych wskaźników, ponadprzeciętnie dużym zadowoleniem z sytuacji gospodarczej wyróżniają się mieszkańcy największych miast (41%), którzy zarazem częściej niż mieszkańcy wsi i małych miast wypowiadają się na ten temat krytycznie (46%), a rzadziej niż pozostali postrzegają sytuację gospodarczą przeciętnie (11%). W grupach społeczno-zawodowych większe niż pozostali zadowolenie w tej kwestii deklarują emeryci (48%).

Postrzeżenie kondycji gospodarki, podobnie jak oceny sytuacji politycznej i kierunku zmian dokonujących się w kraju, jest silnie różnicowane przez kwestie światopoglądowe oraz polityczne usytuowanie ankietowanych. Większe zadowolenie z sytuacji gospodarczej deklarują osoby częściej uczestniczące w praktykach religijnych (52% wśród praktykujących kilka razy w tygodniu), a biorąc pod uwagę poglądy polityczne – utożsamiający się z prawicą (53%). W potencjalnych elektoratach partyjnych pozytywnie sytuację gospodarczą w większości oceniają jedynie zwolennicy Prawa i Sprawiedliwości. Wśród sympatyków opozycji, osób o niesprecyzowanych poglądach politycznych oraz niezamierzających głosować zadowoleni należą natomiast do mniejszości (zob. tabelę 8 i tabelę aneksową 5).

TABELA 8

Na kandydata którego komitetu wyborczego głosował(a)by Pan(i) w wyborach do Sejmu?	Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację gospodarczą w Polsce? Czy jest ona:			
	dobra	ani dobra, ani zła	zła	Trudno powiedzieć
	w procentach			
KW Prawo i Sprawiedliwość	71	22	5	2
KKW Trzecia Droga PSL-PL2050 Szymona Hołowni	11	35	49	4
KW Konfederacja Wolność i Niepodległość	9	23	68	0
KW Nowa Lewica	4	26	64	6
KKW Koalicja Obywatelska PO .N IPL Zieloni	3	22	72	4
Niezdecydowani, na kogo głosować	21	28	45	6
Niezamierzający głosować	17	51	32	0

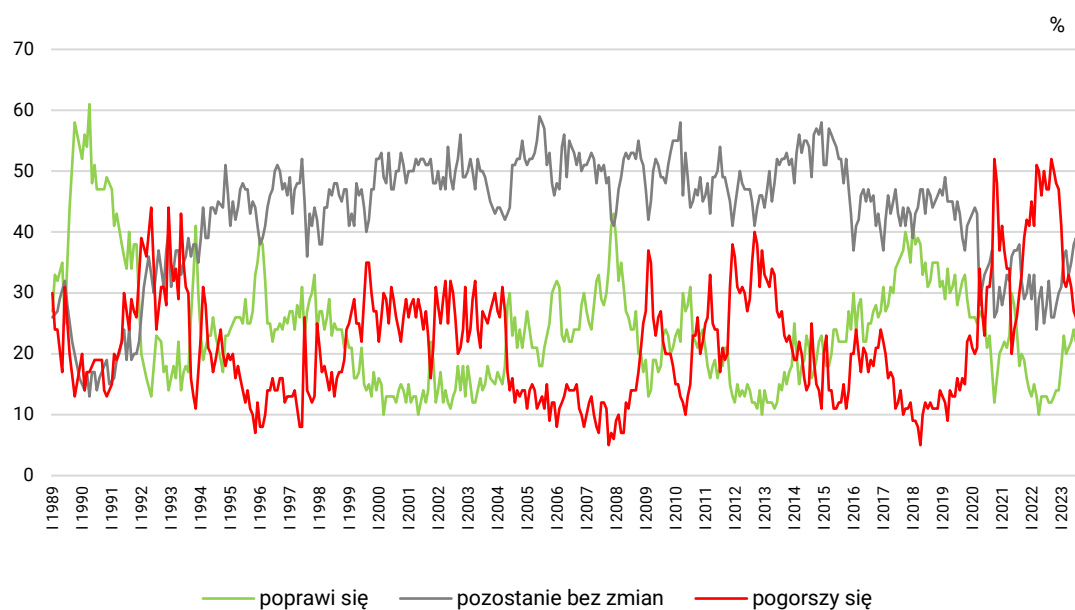
Przewidywania

Po notowanym od maja spadku pesymizmu w prognozach dotyczących sytuacji gospodarczej w ciągu najbliższego roku, we wrześniu przybyło nieco obawiających się pogorszenia (o 3 punkty procentowe, do 25%) oraz sądzących, że nie ulegnie ona zmianie (o 2 punkty, do 36%), natomiast minimalnie ubyło liczących na poprawę (o 2 punkty, do 24%). Co siódmy badany nie ma sprecyzowanego zdania na ten temat (15%).

TABELA 9

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja gospodarcza w Polsce:	Wskazania respondentów według terminów badań													
	2022					2023								
	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
	w procentach													
– poprawi się	12	12	13	14	14	18	23	20	21	22	24	22	26	24
– nie zmieni się	32	26	26	28	30	31	36	37	33	35	38	39	34	36
– pogorszy się	47	52	50	48	47	41	32	31	33	31	27	26	22	25
Trudno powiedzieć	8	10	11	10	9	10	9	11	13	12	12	13	19	15

RYS. 6. Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja gospodarcza w Polsce:

Pominięto odpowiedzi „Trudno powiedzieć”

SYTUACJA WŁASNA BADANYCH I MATERIALNE WARUNKI ŻYCIA

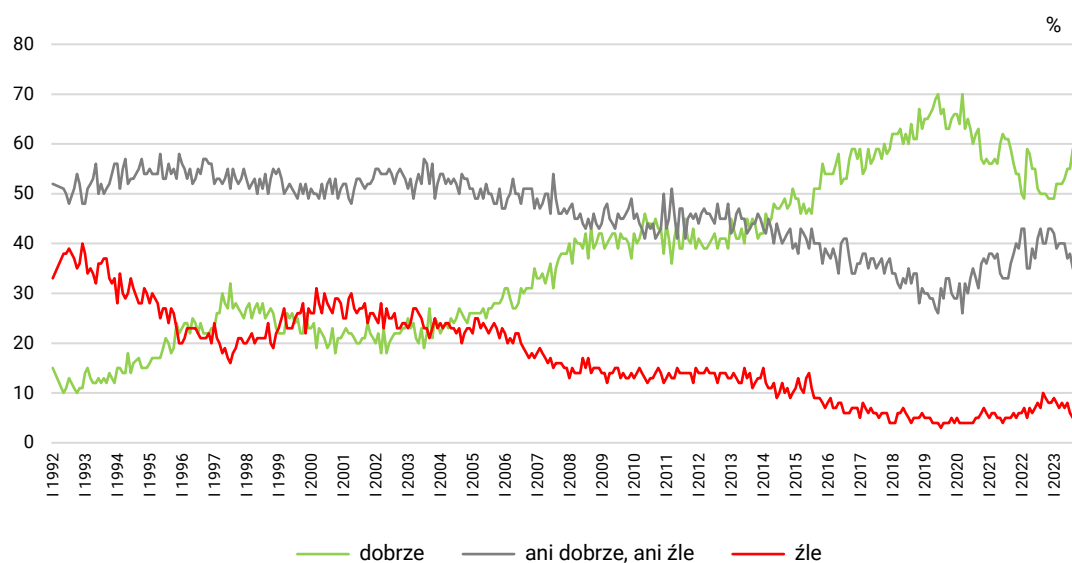
Oceny

Podobnie jak w sierpniu sześciu na dziesięciu badanych jest zadowolonych z poziomu życia swojego i swoich rodzin (60%), co trzeci ocenia go przeciętnie (34%), a relatywnie niewielu wyraża niezadowolenie (6%).

TABELA 10

Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:	Wskazania respondentów według terminów badań													
	2022					2023								
	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
	w procentach													
dobrze	50	50	50	49	49	49	52	52	52	53	55	55	59	60
ani dobrze, ani źle	43	40	40	43	43	42	39	40	40	40	37	38	35	34
źle	7	10	9	8	8	9	8	7	8	7	8	6	5	6

RYS. 7. Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:

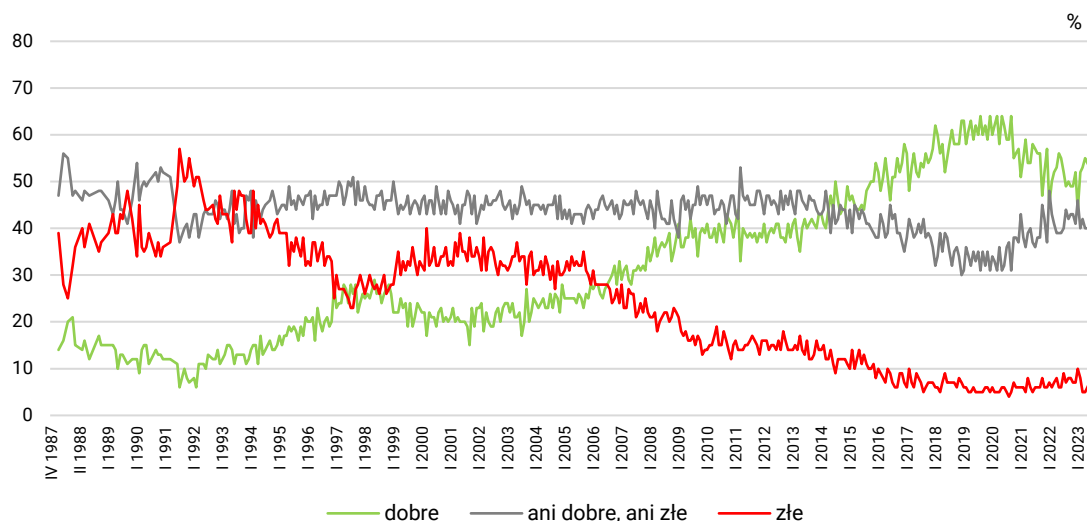
Pomięto odpowiedzi „Trudno powiedzieć”

W stosunku do poprzedniego miesiąca przybyło zarówno zadowolonych (o 3 punkty procentowe, do 60%), jak i niezadowolonych (o 2 punkty, do 7%) z warunków materialnych własnych gospodarstw domowych, ubyło natomiast postrzegających je jako przeciętne (o 4 punkty, do 34%).

TABELA 11

Jak Pan(i) ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego? Czy są one:	Wskazania respondentów według terminów badań													
	2022					2023								
	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
	w procentach													
dobre	49	50	49	49	52	44	52	53	55	54	53	54	57	60
ani dobre, ani źle	44	42	43	43	41	46	40	42	40	40	40	41	38	34
źle	7	8	8	7	7	10	8	5	5	6	7	6	5	7

RYS. 8. Jak Pan(i) ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego? Czy są one:

Zadowolenie z poziomu życia własnej rodziny oraz z warunków materialnych swojego gospodarstwa domowego częściej deklarują badani o wyższych dochodach *per capita*, respondenci lepiej wykształceni oraz młodszy ankietowani (zob. tabele aneksowe 7 i 9).

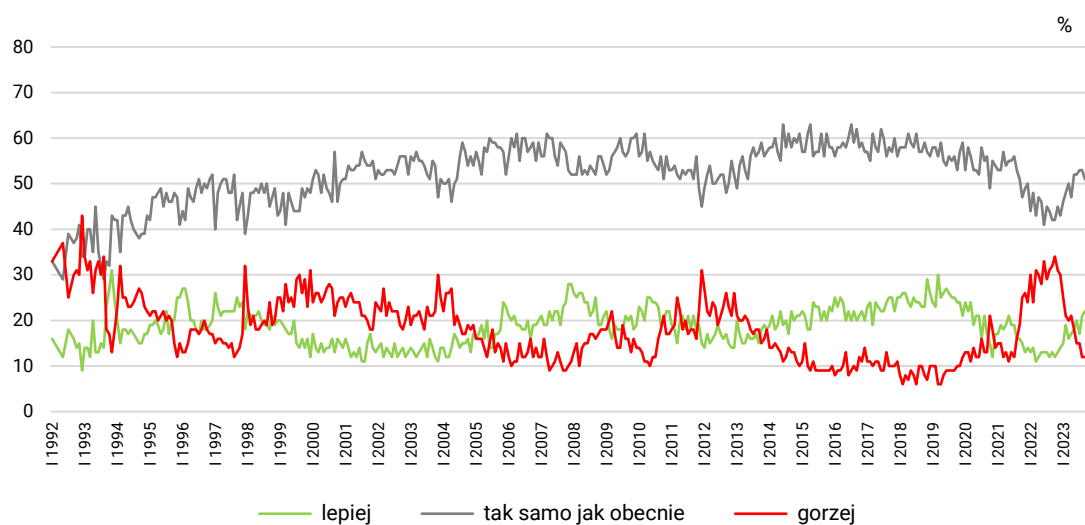
Przewidywania

Po odnotowanej w ubiegłym miesiącu poprawie we wrześniu prognozy dotyczące poziomu życia respondentów i ich rodzin praktycznie nie zmieniły się, natomiast prognozy dotyczące warunków materialnych nieznacznie się pogorszyły. Mniej więcej co piąty badany liczy na poprawę poziomu życia (22% wobec 21% poprzednio), znacznie mniejsza grupa obawia się pogorszenia (12% – bez zmian), a największa część oczekuje utrzymania *status quo* (51%, spadek o 2 punkty procentowe).

TABELA 12

Jak Pan(i) sądzi, czy za rok Panu(i) i Pana(i) rodzinie będzie się żyło:	Wskazania respondentów według terminów badań													
	2022					2023								
	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
	w procentach													
– lepiej	12	13	12	13	14	15	19	16	17	18	20	17	21	22
– tak samo	44	42	42	45	43	46	48	50	47	52	52	53	53	51
– gorzej	31	32	34	31	30	25	21	20	21	18	15	15	12	12
Trudno powiedzieć	13	13	12	11	13	14	12	14	15	13	12	16	15	15

RYS. 9. Jak Pan(i) sądzi, czy za rok Panu(i) i Pana(i) rodzinie będzie się żyło:

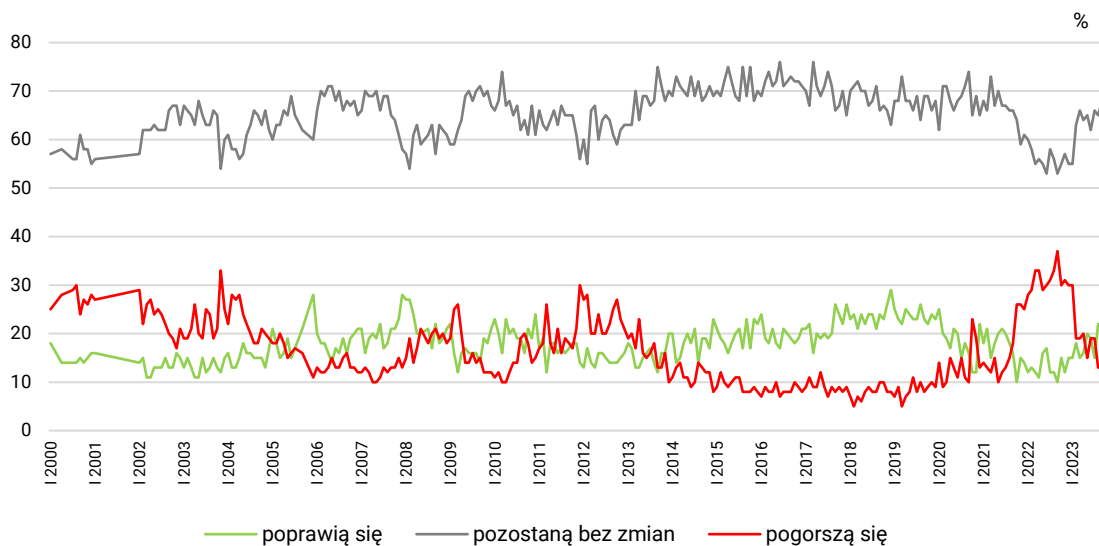
Pomięto odpowiedzi „Trudno powiedzieć”

W stosunku do sierpnia minimalnie zmniejszył się odsetek badanych liczących na poprawę warunków materialnych własnych gospodarstw domowych (o 2 punkty procentowe, do 20%), zwiększył – nieprognozujących zmian (o 3 punkty, do 68%), a odsetek pesymistów pozostał taki sam (13%).

TABELA 13

Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku warunki materialne Pana(i) gospodarstwa domowego:	Wskazania respondentów według terminów badań													
	2022					2023								
	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
	w procentach													
– poprawią się	12	10	15	12	15	15	18	15	16	20	19	15	22	20
– pozostaną bez zmian	56	53	55	57	55	55	63	66	64	65	62	66	65	68
– pogorszą się	33	37	30	31	30	30	19	19	20	15	19	19	13	13

RYS. 10. Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku warunki materialne Pana(i) gospodarstwa domowego:

Po zarejestrowanej w ubiegłym miesiącu dość wyraźnej poprawie nastrojów społecznych, we wrześniu nieco pogorszyły się opinie dotyczące kierunku zmian dokonujących się w kraju, oceny kondycji gospodarki, a także prognozy odnoszące się do sytuacji politycznej oraz gospodarczej.

Pomimo pewnego pogorszenia w postrzeganiu sytuacji ogólnej oraz gospodarczej w kraju odsetki zadowolonych w tych kwestiach należą do najwyższych od mniej więcej dwóch lat. Niemniej jednak w ocenach sfery publicznej – inaczej niż sfery prywatnej – głosy krytyki wciąż przeważają nad zadowoleniem. Natomiast w prognozach dotyczących sfery publicznej, po dłuższym okresie przewagi pesymizmu, obawy przed pogorszeniem wyrażane są porównywalnie często co nadzieje na poprawę.

Opracowała

Małgorzata Omyła-Rudzka